

Anonymus krónikája nyomán –
Lengyel Dénes: Régi magyar mondák

Árpád vezér tanácsot tartott, majd ő is elküldte követeit Salán vezérhez. ... Ónd, Ketel meg **Tarcal** az erdön átkeltek, majd a Bodrog folyó mellett lovagoltak, és mintha pályadíjért futtatnának, gyors lovukon vágatva, egy magas hegy csúcsúra felnyargaltak.

Tarcal, a serény vitéz mindenkit megelőzött, és a csúcsra elsőnek ért fel. Ezt a hegyet attól a naptól kezdve mostanáig **Tarcal** hegyének nevezték.

Ekkor az urak a hegy tetejéről a földet minden oldalról megszemlélték, ameddig az emberi szem ellát, és azt a földet kimondhatatlanul megszerették. A hegy tetején pogány szokás szerint egy kövér lovat levágtak, és nagy áldomást csaptak.

Ezután **Tarcal** a visszatérésre engedélyt kapott, ezért katonáival Árpád vezérhez visszatért, hogy a föld gazdagságáról hírt adjon.

Ez alatt Ónd és Ketel a **Tarcal** hegyéről levágtattak, és gyors lovaglással harmadnap Salán vezért Alpár várában, a Tisza mellett megtalálták. Árpád vezér üzenetét elmondották. ... A tizedik napon pedig Ónd és Ketel, miután engedélyt kaptak Salán vezértől, hazaindultak. Salán vezér két korsó vizet küldött velük meg egy nyalábot Alpár homokjának legjobb fűvéből. Mindezt nevetni való tréfának szánta. Emellett Árpád vezérnek különböző ajándékokat is küldött, és a földet a Sajó folyóig minden lakosával együtt átengedte.

.....

ANONYMUS

GESTA HUNGARORUM

Fordította: Pais Dezső

.....

TARCAL HEGYE

Ekkor Ond, Ketel meg **Tarcal**, miután az erdőn áthaladtak, a Bodrog folyó mellett lovagoltak; majd mintha pályadíjért futottak volna, sebes vágtában nyargaltak fel egy jó magas hegynek a csúcsára. A másik kettőt maga mögött hagyva, Tarcal, a serény vitéz ért fel elsőnek a hegyromra. Ezért a hegyet attól a naptól kezdve mostanáig Tarcal hegyének nevezték. A három úr a hegy csúcsáról, ameddig csak a szem ellát, körös-körül megszemlélte a földet; kimondhatatlanul meg is szerette azt, és mindjárt azon a helyen, pogány szokás szerint, egy kövér lovat ölve le, nagy áldomást csapott. Tarcalt, aki merész ember volt és megállta helyét a harcban, a társai most elbocsátották; s ő katonáival együtt visszatért Árpád vezérhez, hogy neki a föld alkalmas voltáról hírt adjon. Ez meg is történt. Ond és Ketel pedig továbbindultak Tarcal hegyéről, és gyors lovaglással harmadnap megtalálták Salán vezért Alpár várában, a Tisza mellett. Árpád nevében üdvözölték őt; majd udvarába való megérkezésük után másnap átnyújtották neki a magukkal hozott ajándékokat, s közölték vele Árpád vezér üzenetét. Salán vezér, mikor látta az ajándékokat, és meghallgatta a maga embereinek meg amazoknak is a követjelentését, szerfölött megörült. Árpád vezér küldötteit kegyesen fogadta és gazdagon megajándékozta, egyszersmind Árpád kívánságait szintén teljesítette. Tizednap pedig Ond és Ketel, midőn Salán vezértől megkapták az engedelmet, hazakészültek. Velük Salán vezér Árpád vezérnek különféle ajándékokon kívül nevetni való tréfaképpen küldött még két korsót tele a Duna vizével meg egy nyalábot Alpár homokjának a java fűvéből. Azonfelül átengedve a Sajó folyóig terjedő földet lakosaival egyetemben. Erre Ond és Ketel hamarosan megjöttek Árpád vezérhez Salán vezér követeivel együtt; a küldött ajándékokat átnyújtották, és értesítették, hogy a földet összes lakosaival együtt megkapta adományban Árpád vezér. Emiatt szertelen vígság támadt Árpád vezér udvarában, és három napon át nagy lakomát csaptak. Azután Árpád megerősítette a békét, és Salán vezér követeit gazdagon megajándékozva elbocsátotta, hogy térjenek haza a béke hírével.

.....

ELSŐ NYELVTÖRTÉNÉSZÜNKNEK, ANONYMUSNAK A NYOMÁBAN

... ma már az sem kétséges, hogy Anonymus *III. Bélának* (1172-96) úgy volt jegyzője, hogy királyunk már régen meghalt, amikor ő elkezdte a művét írni *1210 táján*, nem pedig a XII. század derekán, mint ahogyan ezt még néhány évtizede is gondolták a kutatók. Tehát Anonymus szinte semmit sem tudhatott a honfoglalásról, ezért arra kényszerült, hogy *kitaláljon* neveket és történeteket.

- *Megfigyelhető-e névadásában valamiféle törvényszerűség?*

- Anonymus kitünő elme és találékony ember volt. S nem a semmiből találta ki neveit, hanem földrajzi neveket - *helyneveket* - ültetett át *személynevekké*. Észrevette ugyanis, hogy van egy magyar névadási szokás: a személy *puszta* neve helynévvé válik: **például a *Tarcal* személynévből képző nélkül lesz a *Tarcal* helynév**. Persze, fordított irányban is működik ez a névadási mód. Anonymus csavart egyet e nyelvi törvényszerűségen: úgy hitette el történetét, hogy az általa ismert helyeken „vezette végig” a honfoglaló hadakat, a vezérek seregeit, s e helyek neveit mint személyneveket iktatta be művébe, a gesztába. *Gyalút* *Gyalú váráról*, *Zobort* a *Zobor-hegyről* elevenítette meg, *Gládot* egy *bánáti helység* nevéből vette. *Szalánt* a *Szalánkemén* helynévből alkotta.

S nem csak az idegen vezérekkel tette ezt: több mint ötven magyar személynek a nevét is ugyanígy szerkesztette meg. „Kinevezte” *Szabolcs várának* kapitányává *Ekölcsöt*; Szabolcs vára mellett a várvédő faluk egyike ugyanis e nevet viselte, s ő ezt ismerte. Vagy ott vannak a *kunok*, akik a honfoglalás idején még a Volgának a másik oldalán voltak. **Anonymus viszont vidáman tizennégy kunt „beépített” a *Gesta Hungarorumba*, s neveket is adott nekik, magyar helynevekből kölcsönözve. Ilyen személy *Csepel*, *Tarcal*, *Hahót* stb.**

....

A Névtelen óriási mennyiségű névmagyarozatot is beépített munkájába: felkapta *Munkácsot*, ott szerinte „*munkát végeztek*”. Felkapta *Szerencset*: azt a „*szerelemről* nevezték el”. *Szegcső várán* „*székhelye* volt egy vezérnek”, akit ő *Székkal* azonosított. Felkapta *Esküllöt* is: ott „*tettek esküt*” a régi Doboka megyében. De ezt mind azért tette, mert nem volt neki valóságos eseménye és személye, csak helyszíne volt. ...

SZERENCSE

*Árpád vezér és nemesei pedig nagy örömmel felkerekedtek Hung várából, s a **Tarcal** hegyén túl ütöttek tábornak a Takta vize mellett elterülő mezőn, egészen a Szerencse hegyéig. Erről a hegyről látták, hogy milyen az a hely; mivel pedig nagyon megszerették, úgy nevezték el, hogy a nevének latinul amabilis, a saját nyelvünkön pedig szerelmes az értelme; attól a naptól egészen mostanáig a szerelemről Szerencsének hívják a helyet. Aztán Árpád vezér és összes főemberei egész cselédségükkel együtt dolgukat félbehagyták, és kunyhókat építve pihenőre tértek. Több napig maradtak ott, s ezalatt minden szomszédságukba eső helyet meghódítottak, mégpedig a Sajó folyóig és a Sóvárig. Ugyanott a Takta mellett és az erdők alján Árpád vezér különböző helyeken sok földet adott lakosaival együtt Ednek meg Edöménnek; és ezek utódai Isten kegyelméből még most is érdemesek a földek birtoklására. A fent említett **Tarcal** pedig Árpád vezér kegyelméből annak a hegynek a lábánál kapott nagy földet, ahol a Bodrog a Tiszába ömlik; egyszersmind a helyen földvárat emelt, amely most a jelenben a Himesudvar nevet viseli.*

http://www.sulinet.hu/cgi-bin/db2www/ma/et_tart/ist?kat=Abaw&url=/eletestudoman/archiv/1996/9623/05.html